

VŠB-Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta

WD-55-07-1

Regionální disparity v územním rozvoji ČR
– jejich vznik, identifikace a eliminace

REGIONÁLNÍ DISPARITY

**Nástroje, indikátory a metody pro sledování
a hodnocení regionálních disparit**

Redakčně upravená roční zpráva 2009

Ostrava, leden 2010

OBSAH

1	Zaměření výzkumného úkolu v roce 2009	3
2	Řešené aktivity a dosažené dílčí výsledky výzkumu v roce 2009	4
2.1	Aktivita A402b	4
	Teorie, metodologie a klasifikace regionálních disparit	4
	Dekompozice systému sledování a hodnocení regionálních disparit v ČR.....	5
	Komparativní analýza pojetí, přístupů a využití regionálních disparit ve vybraných středoevropských zemích	6
2.2	Aktivita A403a.....	7
	Výzkumná studie Nástroje a modely pro sledování a hodnocení regionálních disparit	7
	PS1 Komparace regionálních disparit ve vybraných zemích střední Evropy	9
	PS2 Aplikace vybraných metod sledování a hodnocení regionálních disparit.....	10
3	Prezentované výsledky aktivit A402b a A403a	13
4	Orientace výzkumu v roce 2010	15
4.1	Aktivita A403b	15
5	LITERATURA	17

1 ZAMĚŘENÍ VÝZKUMNÉHO ÚKOLU V ROCE 2009

Výzkum disparit v územním rozvoji České republiky je projektem realizovaným v rámci výzkumného programu Ministerstva pro místní rozvoj na léta 2007 až 2011 - programu WD - Výzkum pro řešení regionálních disparit.

V rámci výzkumného úkolu **WD-55-07-1 Regionální disparity v územním rozvoji ČR** – jejich vznik, identifikace a eliminace byly v roce 2009 řešeny dvě výzkumné aktivity:

A402b - Navržení systémového a metodologického rámce pro identifikaci a klasifikaci územních disparit.

Provedení systémové dekompozice regionálních disparit v ČR a deskripce jejich relevantních vazeb.

A403a – Rozpracování soustavy nástrojů pro hodnocení územních disparit a nalezení cest možného ovlivňování vývoje územních disparit prostřednictvím regionálního managementu (prostřednictvím vypracovávaných rozvojových strategií a programů).

2 ŘEŠENÉ AKTIVITY A DOSAŽENÉ DÍLČÍ VÝSLEDKY VÝZKUMU V ROCE 2009

2.1 Aktivita A402b

Cílem aktivity A402b bylo zpřesnění klasifikace a systémové dekompozice regionálních disparit v ČR a deskripce jejich relevantních vazeb.

V návaznosti na první část této aktivity (A402a) šlo především o dokončení návrhu systémového a metodického rámce pro identifikaci a klasifikaci regionálních disparit, prohloubení poznání regionálních disparit ve vztahu k teoriím regionálního rozvoje, rozpracování atributů regionálních disparit a specifikace typů regionálních disparit jako základního hlediska jejich klasifikace a systémové dekompozice.

Hledány byly také cesty ke zvýšení účinnosti opatření k ovlivňování územních disparit v procesu řízení regionálního rozvoje v ČR.

Obsahově bylo řešení aktivity A402b rozvrženo do tří relativně autonomních částí (dílčích úkolů) zaměřených na zkoumání:

- teoretických, metodologických a systémových otázek:
  - prohloubení poznání regionálních disparit ve vztahu k teoriím regionálního rozvoje z hlediska příčin regionálních disparit a základních tendencí regionálního rozvoje,
  - rozpracování atributů regionálních disparit,
  - specifikace typů regionálních disparit jako základního hlediska jejich systémové dekompozice a klasifikace,
- identifikaci, měření a vyhodnocování regionálních disparit:
  - systémová dekompozice regionálních disparit v České republice,
  - návrh deskriptorů a indikátorů pro identifikaci dle vymezených problémových oblastí (ekonomické, sociální, územní),
- mezinárodního srovnání regionálních disparit:
  - komparativní analýza pojetí, přístupů a využití regionálních disparit v regionálním managementu pěti středoevropských zemí (Polska, Slovenska, Maďarska, Německa a Rakouska).

Teorie, metodologie a klasifikace regionálních disparit

V této části výzkumných prací šlo především o specifikaci typů regionálních disparit a atributů podle nichž bude možné disparity klasifikovat, navržení klasifikační stupnice regionálních disparit a nalezení základních nástrojů (indikátorů) pro jejich popis.

Specifikace typů regionálních disparit byla provedena v tomto členění:

- horizontální a vertikální perspektiva regionálních disparit (RD),
- základní členění vertikální perspektivy RD a shrnutí poznatků,

- základní členění horizontální perspektivy RD na materiální a nemateriální (mentální) disparity,
- základní členění materiálních disparit na sociální, ekonomické a územní a jejich rozpracování do tří dekompozičních stupňů,
- základní členění nemateriálních disparit (mentálních map).

Výsledkem této části výzkumných prací je výzkumná studie „**Teorie, metodologie a klasifikace regionálních disparit**“, která ve čtyřech stěžejních částech

- analyzuje problematiku informační hodnoty regionálních disparit,
- prezentuje základní pohled na negativní a pozitivní disparity,
- podrobně rozebírá základní atributy regionálních disparit,
- prezentuje systémovou dekompozici a klasifikaci regionálních disparit ve dvou skupinách (hmotné a nehmotné disparity) a ve dvou pohledech (vertikální a horizontální perspektiva).

Dekompozice systému sledování a hodnocení regionálních disparit v ČR

Tato část prací navazuje na první etapu řešení, v níž byly podrobeny analýze teoretické i praktické přístupy domácích i zahraničních autorů a reprezentativních organizací a institucí. Na jejím základě byl navržen skelet soustavy regionálních disparit v České republice, dekomponovaný do tří sfér: sociální, ekonomické a územní, doplněný vstupním návrhem indikátorů vhodných pro měření regionálních disparit.

Výsledky této fáze výzkumných prací jsou prezentovány výzkumnou studií, která předkládá systémovou dekompozici regionálních disparit v České republice a od ní odvozený návrh deskriptorů a indikátorů pro identifikaci dle vymezených sfér disparit (sociální, ekonomické a územní).

Disparity lze identifikovat více deskriptory a indikátory. V této etapě řešení byly vybrány především ty, které mají převážně syntetický charakter, vyšší informační hodnotu a jsou statisticky uchopitelné (resp. měřitelné), přičemž upřednostněny byly ty, které jsou statisticky sledovány (pokud to nebylo v rozporu s výše uvedenou logikou).

Dalším z kritérií rozhodujících o volbě deskriptorů a indikátorů bylo reálné využití zjištěných informací o disparitách. Primárním hlediskem byla hodnota informace pro rozhodování na úrovni stát a kraj.

Sociální, ekonomická a územní sféra jsou dekomponovány do jedenácti problémových celků (subsystémů 2. řádu) takto:

Sociální sféra je rozdělena na tři dekomponenty:

- obyvatelstvo,
- sociální vybavenost,
- sociální patologie.

Ekonomická sféra je rozdělena do čtyř dekomponentů:

- ekonomický potenciál,

- ekonomická struktura,
- rozvojový potenciál,
- lidský potenciál.

Územní sféra je rozdělena na čtyři dekomponenty:

- fyzicko geografický potenciál,
- životní prostředí,
- dopravní infrastruktura,
- technická infrastruktura.

Problémové celky jsou dále dekomponovány do úrovně deskriptorů a indikátorů.

Hlavní účel sledování disparit v regionech, na kterém jsou založeny návrhy v této studii, je spojován s využitím disparit pro uživatele ke zvýšení stavu poznání o regionech a jejich pozici vůči jiným regionům, využití disparit při motivaci k určitému jednání s cílem dosáhnout nějakých bezprostředních efektů, či jako východiska pro cílevědomé rozhodování, zpravidla dlouhodobá strategická rozhodnutí.

Komparativní analýza pojetí, přístupů a využití regionálních disparit ve vybraných střeoevropských zemích

Cílem tohoto dílčího úkolu bylo přispět k naplnění dílčího cíle úkolu DC002 „Vypracování metodiky přenosu poznatků a nástrojů ovlivňujících řešení regionálních disparit do metod a technik regionálního managementu“.

Výzkum v rámci tohoto dílčího úkolu byl zaměřený na mezinárodní srovnání přístupu k řešení disparit vybraných střeoevropských zemí a měl vytvořit předpoklady k přenesení mezinárodních zkušeností do praxe regionálního managementu v České republice.

Tato výzkumná studie úzce navazuje na poznatky a návrhy z předchozí studie a dále je rozpracovává tak, aby byl naplněn dílčí cíl úkolu.

Stanovený cíl je naplňován:

- souhrnným představením současných přístupů k regionální politice v zemích EU,
- shrnutím reakcí regionální politiky zemí EU na řešení regionálních problémů, na řízení regionální politiky a regionální management,
- analýzou struktury vybraných strategických a programových dokumentů regionální politiky ve vybraných zemích,
- analýzou přístupů k řešení regionálních disparit v těchto zemích na národní a regionální úrovni,
- Provedením syntézy získaných poznatků řešení regionálních disparit v jednotlivých zemích.

2.2 Aktivita A403a

Cílem aktivity A403a bylo rozpracování a ověření nástrojů pro sledování a hodnocení regionálních disparit a deskripce ovlivňování vývoje regionálních disparit prostřednictvím regionálního managementu (zejména prostřednictvím vypracovávaných rozvojových strategií a programů).

Práce na této aktivitě byly rozděleny do tří relativně autonomních celků (dílčích úkolů):

- výzkumné studie Nástroje a modely pro sledování a hodnocení regionálních disparit,
- případové studie Komparace regionálních disparit ve vybraných zemích střední Evropy,
- případové studie Aplikace vybraných metod sledování a hodnocení regionálních disparit

Výzkumná studie Nástroje a modely pro sledování a hodnocení regionálních disparit

Záměrem řešení dílčího úkolu bylo prohloubení poznatků o regionálních disparitách ve vztahu k teoriím regionálního rozvoje a rozšíření poznatků z minulých fází výzkumu ve vztahu k nástrojům pro sledování, hodnocení a ovlivňování vývoje regionálních disparit prostřednictvím těchto aktivit:

1. prohloubit poznatky o použití různých nástrojů pro ovlivňování regionálních disparit, vycházejících z teorií regionálního rozvoje;
2. rozšířit a zpřesnit soustavu podrobných deskriptorů a indikátorů pro sledování, hodnocení a ovlivňování regionálních disparit;
3. navrhnout soustavu integrovaných indikátorů pro integrované vyjádření relevantních disparit mezi regiony ČR;
4. navrhnout relevantní seskupení informací o disparitách, vytvářejících do jisté míry autonomní celky, s vypovídací schopností odpovídající jistému typu uživatelů (nazvaných modelové typy regionů);
5. ukázat cesty možného ovlivňování vývoje regionálních disparit prostřednictvím vypracovávaných rozvojových strategií a programů;
6. analyzovat současný stav strategických a programových dokumentů z hlediska přístupu k řešení regionálních disparit.

K jednotlivým bodům:

- ad 1. Byly shromážděny nástroje pro ovlivňování regionálních disparit z chronologické perspektivy (neoklasické a neoliberalní přístupy, přístupy keyseniánské, přístupy neo-endogenního paradigmatu), poté vybrány nástroje podle druhu, intenzity vlivu a adresátů a specifikován vztah nástrojů k pozitivním a negativním disparitám.
- ad 2. V této 3. výzkumné fázi došlo k novému vyhodnocení navržených deskriptorů a indikátorů na základě těchto podnětů:

- podle oponentních stanovisek, která vznesla kritiku příliš velkého počtu indikátorů a zpochybnění jejich zdrojového zabezpečení, bylo provedeno nové prověření navrhovaného souboru indikátorů s cílem redukce jejich počtu,
- podle navržených modelových typů regionů a navržených integrovaných indikátorů byl soubor naopak doplňován o nezbytně nutné indikátory.

Výsledkem této práce je aktualizovaný soubor indikátorů pro identifikaci a hodnocení regionálních disparit v České republice.

ad 3. Byla navržena soustava integrovaných indikátorů, z nichž každý je složen z několika primárních či sekundárních indikátorů, vstupujících do nich se stanovenou vahou. Výsledkem tohoto návrhu je celkem 14 integrovaných indikátorů, z toho 5 v sociální sféře, 4 v ekonomické sféře, 4 v územní sféře a 1 průřezový indikátor.

ad 4. V této výzkumné fázi bylo přistoupeno k návrhu skupiny relevantních seskupení informací o disparitách, které jsme nazvali modelové typy regionů.

Vypracovaný návrh zahrnuje sedm typů modelových regionů:

- ekonomicky dlouhodobě zaostávající region,
- region poznamenaný průmyslovým úpadkem či recesí,
- venkovský region,
- ekonomicky výkonný region,
- region s všestrannými podmínkami pro život,
- region s vysoce rozvinutými sociálními službami,
- vysoce inovující region.

Pro tyto typy modelových regionů byly stanoveny odpovídající charakteristiky, vyjádřené primárními nebo sekundárními indikátory. Tyto indikátory vstupují do daného modelu se stanovenou vahou.

Na konkrétních datech za léta 2004 až 2008 byla ověřena životaschopnost tohoto řešení na dvou modelových typech:

- ekonomicky dlouhodobě zaostávající region,
- region s všestrannými podmínkami pro život.

ad 5. Byly ukázány možnosti vyjádření vývoje a ovlivňování regionálních disparit v jednotlivých strategických a programových dokumentech na úrovni státu a kraje a v programových dokumentech pro využití strukturálních fondů EU.

ad 6. Byla provedena podrobná analýza současného stavu strategických a programových dokumentů na národní a regionální úrovni z hlediska přístupu k řešení regionálních disparit, která bude jedním ze stěžejních východisek pro navazující závěrečnou fázi prací.

Výsledkem uvedených šesti aktivit je výzkumná studie **„Nástroje a modely pro sledování a hodnocení regionálních disparit“**, která ve čtyřech stěžejních částech

- prezentuje přehled a zhodnocení nástrojů pro ovlivňování a zmírňování regionálních disparit použitelných v regionální politice v ČR,

- uvádí modely pro sledování, hodnocení a zmírňování regionálních disparit založené na deskriptorech, primárních a sekundárních indikátorech a z nich vycházejících integrovaných indikátorech,
- zavádí tzv. modelové typy regionů, prezentuje řešitelský návrh sedmi modelových typů a provádí ověření dvou modelových typů,
- zabývá se využitím poznatků o disparitách mezi regiony ČR pro tvorbu strategických a programových dokumentů v ČR.

PS1 Komparace regionálních disparit ve vybraných zemích střední Evropy

V rámci řešení výzkumného úkolu WD-55-07-1 byla věnována pozornost také problematice disparit v mezinárodním srovnání. Během řešení byly v letech 2007-2009 zpracovány tyto studie:

- Regionální disparity v mezinárodním srovnání – pojetí a přístupy v Evropské unii (leden, 2008);
- Regionální disparity v mezinárodním srovnání (červen, 2008);
- Komparativní analýza pojetí, přístupů a využití regionálních disparit v regionálním managementu pěti středoevropských zemí (březen, 2009).

Záměr studie

Dílčí úkol mezinárodního srovnávání je završen předkládanou případovou studií, jejímž cílem bylo zpracovat kvantitativní analýzu vybraných ekonomických, sociálních a územních disparit na národní a regionální úrovni v zemích středoevropského prostoru a provést jejich vyhodnocení za období 2001-2006, případně s novějšími dostupnými daty.

Předmětem analýzy jsou země „Visegrádské čtyřky“, tj. Česko, Maďarsko, Polsko a Slovensko (dále V4) jako země, které se staly členy EU před pěti lety a procházely hlubokou politickou a ekonomickou transformací a dále Rakousko, jako standardní země EU s rozvinutou tržní ekonomikou.

Záměrem komparace bylo popsat a vyhodnotit, jakým způsobem probíhal vývoj v jednotlivých zemích na národní úrovni z pohledu tzv. Lisabonské strategie, kde se uplatňuje hodnocení rozvoje v oblasti ekonomické, sociální a environmentální a na regionální úrovni, kde je používán pohled na regiony z hlediska ekonomického, sociálního a územního. Výsledkem je pak zjištění, jak je vývoj ve státech a regionech charakterizován z pohledu konvergence nebo divergence.

Realizace studie

Případová studie zahrnuje řešení předmětné problematiky v následujících oblastech:

1. Přístupy k hodnocení národních a regionálních disparit v rámci EU a možnosti regionální statistiky.
2. Hodnocení národních disparit vybraných států pomocí strukturálních ukazatelů.
3. Hodnocení regionálních disparit ve vybraných státech V4 a v Rakousku.

Pro řešení první oblasti byla provedena souhrnná analýza indikátorů, které jsou využívány k hodnocení disparit v tzv. Zprávách o hospodářské a sociální soudržnosti a byly zkoumány možnosti regionální statistiky Eurostatu.

Aby bylo možné provést srovnání regionální úrovně disparit, byla zvolena úroveň regionů NUTS2, pro kterou je v Eurostatu k dispozici nejvíce dat. Podle obsahu databáze pro všechny zkoumané státy byly pak vybrány indikátory, které charakterizují regionální disparity v oblasti ekonomické, sociální a územní a byla představena definice těchto indikátorů.

V rámci výzkumu byly také ověřeny možnosti čerpání dat z národních regionálních databází jednotlivých států. Vzhledem k tomu, že úroveň indikátorů a dat je v různých zemích rozdílná a bylo by obtížné provádět komparaci různých států, jsou použity ve studii indikátory a data podle Eurostatu.

Pro řešení druhé zkoumané oblasti byly na národní úrovni využity tzv. Strukturální indikátory, které byly používány pro hodnocení výsledků Lisabonské strategie. Ve studii jsou formou grafů prezentovány výsledky komparace mezi státy pro 14 indikátorů podle tzv. krátkého seznamu strukturálních indikátorů, které jsou v souladu se zaměřením Lisabonské strategie členěny do 3 typů - ekonomické (8 indikátorů), sociální (3 indikátory) a environmentální (3 indikátory).

Výsledky studie

Třetí oblast výzkumu, regionální disparity ve vybraných státech, představuje nejobsáhlejší část studie, která je podrobně rozpracovaná pro všech pět států. Pro srovnání bylo vybráno celkem 22 indikátorů.

Ekonomickou sféru charakterizují indikátory v oblasti ekonomiky (6 indikátorů), vědy a výzkumu (5 indikátorů) a informační společnosti (1 indikátor), sociální sféru charakterizují indikátory trhu práce (4 indikátory), územní sféru pak indikátory obyvatelstva a území (3 indikátory) a dopravní infrastruktury (3 indikátory).

Srovnání je provedeno v časových řadách pro období 2001 – 2006, případně 2008, pokud byla k dispozici dostupná data.

Prezentovaná případová studie shrnuje výsledky řešení všech tří oblastí. Výstupem studie je vytvoření databáze vybraných indikátorů a znázornění vztahů mezi disparitami států a regionů formou téměř 30 tabulek a 120 grafů, které vypovídají o rozdílnostech mezi státy a mezi regiony těchto států v časové ose 2001-2006 (2008).

PS2 Aplikace vybraných metod sledování a hodnocení regionálních disparit

Záměr studie

Jednou z oblastí, jež byla v předchozích dvou letech řešena v rámci tohoto výzkumného úkolu, byla problematika metod určených pro sledování a následné hodnocení regionálních disparit. V předchozích letech bylo v rámci tohoto výzkumu publikováno několik výstupů. Jejich obsahem byla deskripce a následné nalezení metod hodnocení regionálních disparit dobře využitelných v praxi regionálního managementu.

Určítým završením této dvouleté práce je případová studie „PS 2: Aplikace vybraných metod sledování a hodnocení regionálních disparit“, jejímž cílem bylo ověřit možnosti využití vybraných statisticko-matematických metod při sledování a hodnocení regionálních disparit na konkrétním vzorku čtrnácti krajů České republiky, za časový úsek vymezený lety 2000 a 2008.

Případová studie měla nalézt odpověď na otázku, zda je možné námi zvolené metody využít při hodnocení regionálních disparit a zda námi dosažené výsledky odpovídají všeobecně přijímaným předpokladům.

Předmětem této analýzy je čtrnáct krajů České republiky, na nichž jsme demonstrovali nejen námi zvolené metody, ale také dostupnost, resp. nedostupnost potřebných statistických dat.

Záměrem této případové studie bylo ověřit možnosti využití metody semaforu, metody normované proměnné a bodové metody, tj. metod, jež považujeme za nejvhodnější pro sledování a následné hodnocení regionálních disparit, na příkladu postaveném na reálných datech české ekonomiky za léta 2000 až 2008. Kromě tohoto hlavního záměru bylo cílem autorů také ověření dostupnosti údajů o vývoji všech indikátorů, jež jsou součástí námi navržených integrovaných indikátorů.

Realizace studie

Vlastní realizace řešení problému probíhala ve dvou základních fázích. Zatím co první fáze byla spojena se sběrem dat z veřejně dostupných statistických databází a jejím výstupem je „Banka dat“ indikátorů pro výpočet integrovaných indikátorů regionálních disparit, druhá fáze byla spojena s prací na vlastní případové studii.

Zřízená „Banka dat“ je v současné době tvořena 66 základními tabulkami, jež zachycují vývoj indikátorů popisujících sociální sféru, 71 základními tabulkami zaměřenými na indikátory ekonomické sféry a 72 základními tabulkami, které zobrazují vývoj indikátorů ve sféře územní.

Tyto základní tabulky popisující vývoj ve všech čtrnácti krajích České republiky v letech 1995-2008 jsou dále doplněny tabulkami pomocnými, které slouží k výpočtu těch indikátorů, jež nejsou přímo publikovány, ale které lze z dostupných údajů vypočítat. Vlastní databáze má podobu souboru vytvořeného v tabulkovém procesoru Microsoft Office Excel 2007 a je dostupná všem potenciálním uživatelům.

Pro analýzu vývoje regionů České republiky v letech 2000-2008 jsme využili metodu semaforu, již považujeme za vhodný nástroj pro konstrukci nemetrických škál, které lze úspěšně využít při výběru indikátorů tvořících jednotlivé souhrnné indikátory regionálních disparit.

Vzhledem k zaměření případové studie jsme v této fázi nestudovali vzájemné souvislosti vývoje jednotlivých indikátorů, ale zaměřili jsme na ty faktory, které jsou důležité z hlediska regionálních disparit, tj. míru rozdílnosti vývoje a dynamiku růstu jednotlivých indikátorů.

Jedním z největších problémů, s nímž jsme se v rámci této části zpracovávání případové studie setkali, byl nedostatek veřejně dostupných statistických dat, díky čemuž jsme získali pouze neúplné časové řady, s jejichž pomocí bylo v některých případech velmi obtížné sestavit příslušný integrovaný indikátor alespoň pro jeden rok.

Nejmarkantněji se tento problém projevil u indikátorů bydlení, ekonomická struktura, dopravní infrastruktura a technická infrastruktura, v jejichž případě jsme v podstatě nebyli schopni sestavit sadu potřebných dat ani pro jeden rok námi analyzovaného období.

Vlastnímu zhodnocení disparit pomocí navržených metod byla věnována závěrečná část případové studie. V jejím rámci jsme nejprve vypočetli jednotlivé integrované indikátory regionálních disparit a následně jsme zhodnotili a srovnali jejich vývoj z hlediska tří základních sfér, tj. sféry sociální, ekonomické a územní. Tato fáze práce na studii nám měla přinést odpověď na otázku, zda lze či nelze výše uvedené metody reálně využít při hodnocení regionálních disparit.

Výsledky studie

Jak je zřejmé z výsledků zachycených v prezentované případové studii, pomocí metody normované proměnné i pomocí bodové metody jsme schopni dospět k závěrům, jež u nejlépe a nejhůře hodnocených regionů v podstatě odpovídají názorům odborníků na danou problematiku.

Přesto je zapotřebí říci, že při finálním hodnocení výsledků dosažených při výpočtu jednotlivých integrovaných indikátorů jsme v některých případech narazili na významnější rozdíly v celkovém pořadí regionů. Tento nesoulad vyplývá zejména z odlišného přístupu obou námi zvolených metod k výpočtu příslušných integrovaných indikátorů, když metoda normované proměnné bere v potaz relativní proměnlivost indikátorů zahrnutých do příslušného integrovaného indikátoru, kdežto bodová metoda počítá pouze s proměnlivostí absolutní.

Vyvstává tedy otázka, zda je možné obě výše uvedené metody využít při sledování a hodnocení regionálních disparit. Dle našeho názoru, jsou námi zvolené metody použitelné a jejich rozdílný přístup ke konstrukci finálního integrovaného indikátoru považujeme do jisté míry za výhodu, která uživateli přináší možnost volby pohledu na problematiku regionálních disparit.

Pokud je dáována přednost absolutní proměnlivosti indikátorů, tj. jejich změně pouze v průběhu času a nikoliv ve vztahu k ostatním krajům zahrnutým do srovnání, pak by měla být využita spíše metoda bodová, kdežto když je upřednostňována relativní proměnlivost, tj. změna nejen v čase, ale také ve vztahu k ostatním komparovaným regionům, pak by měla být k výpočtu příslušného integrovaného indikátoru využita metoda normované proměnné.

3 PREZENTOVANÉ VÝSLEDKY AKTIVIT A402B A A403A

Kromě výše uvedených výzkumných a případových studií byly v roce 2009 průběžné výsledky výzkumu prezentovány také jinými formami, zejména reprezentativní účastí řešitelského týmu na vybraných odborných akcích a publikováním dosažených dílčích výsledků.

Poznatky z řešení úkolu byly prezentovány na těchto akcích:

- Odborný seminář „Výzkum pro řešení regionálních disparit – WD“, konaný v dubnu 2009 v ÚRS Praha
- XII. Mezinárodní kolokvium o regionálních vědách, konané v Bořeticích v červnu 2009 Masarykovou univerzitou Brno
- Konference Evropské příležitosti regionu, konané v Ostravě v říjnu 2009 Regionální radou Moravskoslezsko
- Odborný workshop „Regionální disparity v územním rozvoji“, konaný na Ekonomické fakultě VŠB-TU Ostrava v prosinci 2009 v rámci Klubu regionalistů.

Publikované příspěvky v časopisech, na seminářích a konferencích:

- Hučka, M., Kutscherauer, A., Tománek, P. *Teoreticko-metodologické aspekty regionálních disparit*. Acta academica karviniensia, č. 2/2009
- Hučka, M., Kutscherauer, A., Tománek, P. *Teorie, metodologie a klasifikace regionálních disparit*. Regionální disparity, č. 6/2009.
- Hučka, M., Kutscherauer, A. *Regionální disparity – jejich atributy, klasifikace a dekompozice*. Odborný seminář „VÝZKUM PRO ŘEŠENÍ REGIONÁLNÍCH DISPARIT – WD“. PRAHA: ÚRS 2009
- Kutscherauer, A. *Fenomén disparit v regionálním managementu*. Konference Evropské příležitosti regionu. Ostrava: Regionální rada Moravskoslezsko, 2009.
- SKOKAN, K. *Řešení regionálních disparit v regionální politice středoevropských zemí*. Sborník příspěvků z XII. Mezinárodního kolokvia o regionálních vědách. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 2009. ISBN 978-80-210-4883-6.
- SKOKAN, K. *Budoucnost politiky soudržnosti EU a státy střední Evropy. EU po českém předsednictví*. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference pořádané u příležitosti 160. výročí založení VŠB-TU Ostrava. Ostrava, VŠB-TU Ostrava, 2009. ISBN 978-80-248-2057-6.
- SKOKAN, K. *Budoucnost politiky soudržnosti EU*. Konference Evropské příležitosti regionu. Ostrava: Regionální rada Moravskoslezsko, 2009.
- TULEJA, P. *Možnosti měření regionálních disparit – nový pohled*. Regionální disparity č. 5, Květen 2009. Ostrava: EkF VŠB-TU, 2009. s. 62-70. ISSN: 1802-9450,
- TULEJA, P.: *Možnosti měření regionálních disparit*. Liberecké ekonomické fórum 2009. Sborník z mezinárodní vědecké konference. Liberec: TU Liberec, 2009,
- TULEJA, P.: *Regionální disparity a možnost jejich měření*. Nové trendy – nové nápady 2009. Sborník z mezinárodní vědecké konference. Znojmo: SVŠE, 2009.

Díličí výsledky výzkumu jsou průběžně prezentovány v recenzovaném elektronickém časopisu REGIONÁLNÍ DISPARITY vydávaném v rámci tohoto výzkumného úkolu (v roce 2009 vydána 3 čísla) a na Internetu (dostupné na webové stránce úkolu <http://disparity.vsb.cz>).

4 ORIENTACE VÝZKUMU V ROCE 2010

Postup závěrečné fáze výzkumných prací je odvozen od plánu věcného a časového postupu jednotlivých etap prací na úkolu WD-55-07-1 „Regionální disparity v územním rozvoji ČR – jejich vznik, identifikace a eliminace“.

Rok 2010 je posledním rokem řešení tohoto výzkumného úkolu. Základem výzkumných prací bude realizace aktivity A403b zaměřené na finalizaci úkolu.

Mnoho nových poznatků získaných v průběhu výzkumu předmětné problematiky a z toho vyplývajících návrhů originálních řešení si ale vyžádá nad rámec plánované aktivity provést ještě některá ověření praktické proveditelnosti a uplatnitelnosti navrhovaných řešení na reálných datech případovými studii.

4.1 Aktivita A403b

Hlavním cílem aktivity je souhrnné zpracování výsledků řešení výzkumného úkolu za celou dobu jeho řešení, formulace doporučení pro jejich uplatnění v praxi regionálního managementu v ČR a jejich promítnutí do normativní základny regionální politiky a regionálního rozvoje ČR.

Popis aktivity

Obsahově bude řešení v této fázi výzkumných prací zaměřeno na:

- dopracování resp. zpřesnění modelů využití informací o regionálních disparitách a jejich komparaci s navrženou soustavou indikátorů pro sledování a hodnocení disparit v ČR,
- identifikace regionálních disparit, jejichž řešení by mělo být předmětem strategického plánování a programování na národohospodářské a regionální úrovni ČR,
- vymezení souboru primárních informací o disparitách mezi regiony, které by měly být pravidelně sledovány a vyhodnocovány a doporučení k jejich začlenění do existujících informačních systémů,
- promítnutí získaných poznatků do činností regionálního managementu formou doporučení pro jednotlivé úrovně regionálního managementu v ČR a doporučení úprav normativní základny pro podporu regionálního rozvoje ČR (pokud se to ukáže potřebné),
- vypracování návrhů k provedení úprav nebo doplnění metodik pro tvorbu strategických a programových dokumentů pro základní úrovně regionálního managementu v ČR.

Plánované výsledky aktivity

- Vypracování případové studie zaměřené na zvýšení stavu poznání klíčových atributů regionálních rozdílností v ČR a jejich vlivu na dlouhodobě udržitelný územní rozvoj České republiky

- Doporučení k implementaci indikátorů navržených pro sledování a hodnocení regionálních disparit v ČR do statistických sledování resp. do Regionálního informačního servisu RIS
- Doporučení k úpravám metodik normativně stanovených strategických a programových dokumentů zpracovávaných v ČR
- Doporučení k úpravám legislativy dotýkající se problematiky regionálních disparit v systému regionálního řízení ČR (pokud tato potřeba nastane).
- Souhrnná (závěrečná) výzkumná zpráva shrnující dosažené výsledky výzkumného úkolu za celou dobu jeho řešení.
- Knižní vydání monografie REGIONÁLNÍ DISPARITY – pojetí, identifikace, hodnocení.

Nad rámec plánovaných výstupů aktivity A403b budou zpracovány dvě případové studie zaměřené na ověření návrhů integrovaných indikátorů a modelových regionů.

Celý výzkum bude završen uspořádáním mezinárodní vědecké konference na téma výzkumu disparit a jejich vlivu na územní rozvoj země.

5 LITERATURA

- BERKA, K.: *Měření – pojmy, teorie, problémy*. 1. vyd. Praha: Academia, 1977.
- BLAŽEK, J. – UHLÍŘ, D. (2002): *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace*. Karolinum, UK, Praha.
- DOČKAL, V. (2004): *Ústřední pojmy regionální politiky EU*. Příspěvek ke studiu euroregionalismu. Recenzovaný on-line časopis Mezinárodního politologického ústavu MU, č. 1, ročník VI. <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=192>.
- ČSÚ (2009): Český statistický úřad. *Obecná databáze Eurostatu* (v češtině). <http://apl.czso.cz/ode/index.htm>.
- ČSÚ: *Krajské ročenky*. [on-line] in: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/krajske_rocenky.
- ČSÚ: *Regiony, města, obce*. [on-line] in: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/regiony_mesta_obce_souhrn.
- ČSÚ: *Veřejná databáze ČSÚ*. [on-line] in: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/uvod.jsp>.
- EC (2007): *Rostoucí regiony, rostoucí Evropa*. 4. zpráva o hospodářské a sociální soudržnosti. Lucembursko: Úřad pro úřední tisky EC, 2007. ISBN 92-79-05700-7.
- Eurostat (2007): *Regions in the European Union*. Nomenclature of territorial units for statistics. NUTS 2006/EU27. Luxemburg: OOPEC, 2007. ISBN 978-92-79-04756-5.
- Eurostat 2009a): *Regionální Statistiky a databáze Eurostatu*. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>.
- Eurostat (2009b): *European Regional and Urban Statistics - Reference guide*. Luxemburg: OOPEC, 2009. ISBN 978-92-79-12406-8.
- Eurostat (2009c): *Eurostat regional yearbook 2009*. Luxemburg: OOPEC, 2009. ISBN 978-92-79-11696-4.
- HALL, P. (1992): *Regional Planning*. Routledge, London, New York.
- HAMPL, M. A KOL. (2001): *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*, PŘF UK, Praha.
- HARROP, J. (1996): *Structural Funding and Employment in the European Union* (Financing the Path to Integration), Cheltenham.
- JÍLEK, J.: *Metody mezinárodního srovnávání*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1996.
- MD ČR: *Ročenky dopravy*. [on-line] in: <http://www.sydos.cz/cs/rocenky.htm>.
- PRESTWICH, R. – TAYLOR, P. (1990): *Introduction to Regional and Urban Policy in the United Kingdom*. Longman, London.
- Regional Policy Inforegio (2009): http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.htm.
- RIS: *Srovnání kraje s Českou republikou*. [on-line] in: <http://www.risy.cz/index.php?pid=202&sid=1288&mid=1279>
- RIS: *Statistická data*. [on-line] in: [http://www.risy.cz/index.php?pid=508&language=CZ&kraj=.](http://www.risy.cz/index.php?pid=508&language=CZ&kraj=)

Ročenka konkurenceschopnosti České republiky 2007-2008 (2009): Centrum ekonomických studií (CES), Národní observatoř ČR, Linde, Praha.

ROMANCOV, M. (2002): *Regionální politika EU – decentralizace shora*. Politologický časopis, č. 3/2002, str. 355-374.

SUCHÁČEK, J. (2006): *O nesouladu systémových makrostruktur a regionálně-rozvojového paradigmatu v České republice*. In: Sborník ze závěrečného semináře k metodám regionálního rozvoje. VŠB-TU, VŠE a MMR, s. 47-52, CD-ROM.

SÝKORA, L. (1999): *Local and regional planning and policy in East Central European transitional countries*. In: Hampl (et al.) *Geography of Societal Transformation in the Czech Republic*, Prague, Charles University, Department of Social Geography and Regional Development, pp. 153-179.

VITURKA, M., KLÍMOVÁ, V. (2006): *Globálně orientované hodnocení konkurenční pozice krajů ČR*. Working Paper CV KS ESF MU č. 19/2006.

VITURKA, M. (2007): *Inovační profily regionů*. Working Paper CV KS ESF MU č. 11/2007.

WOKOUN, R. (2003): *Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie*. Vysoká škola ekonomická, Praha.